

gospodarske, obrtniške in narodne.

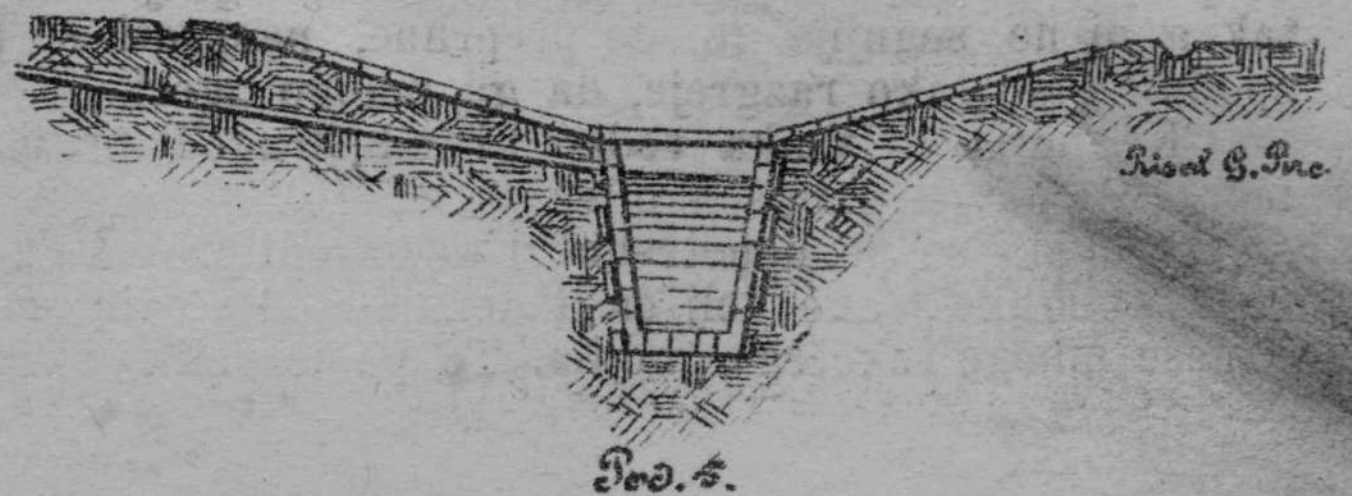
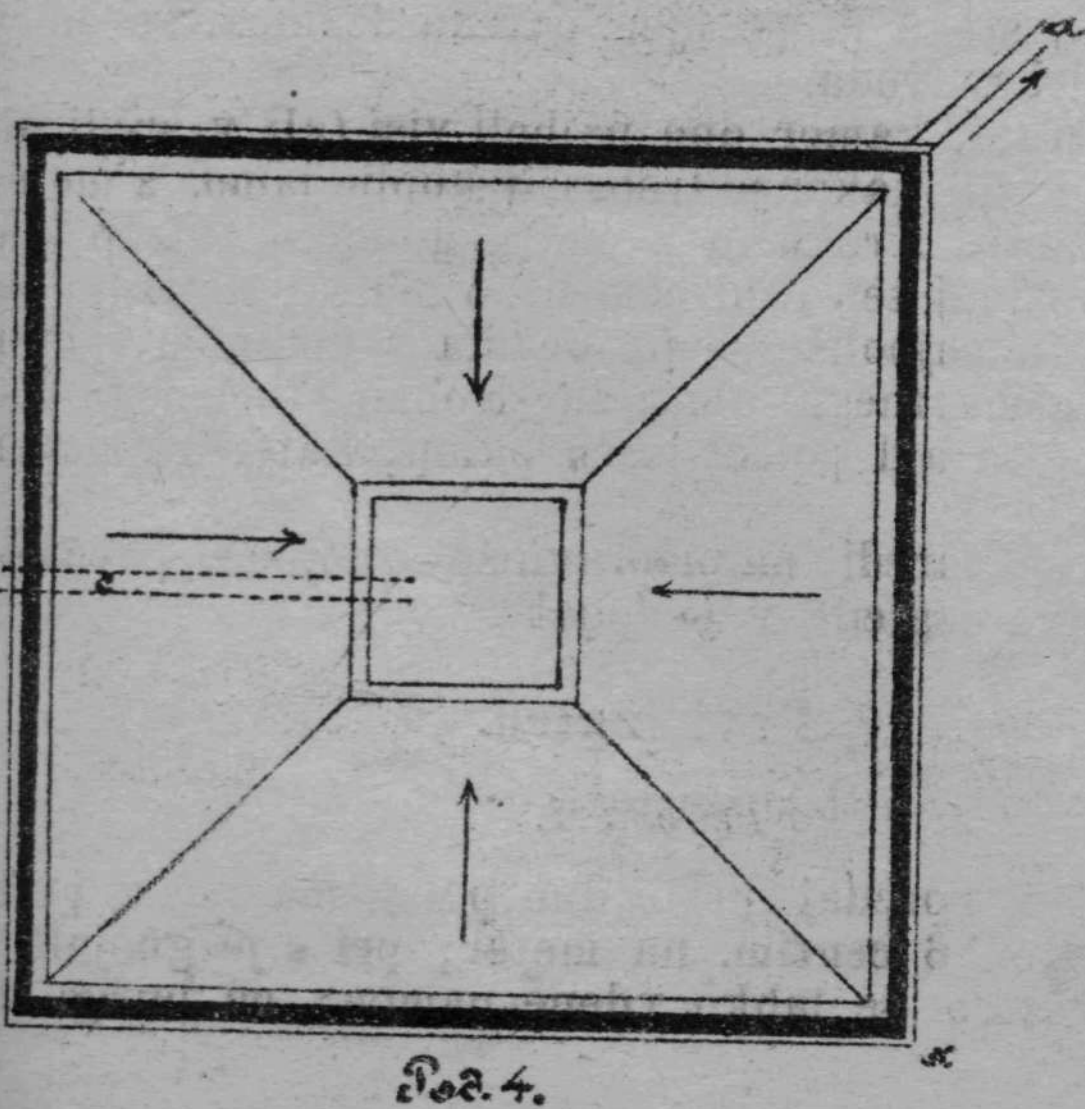
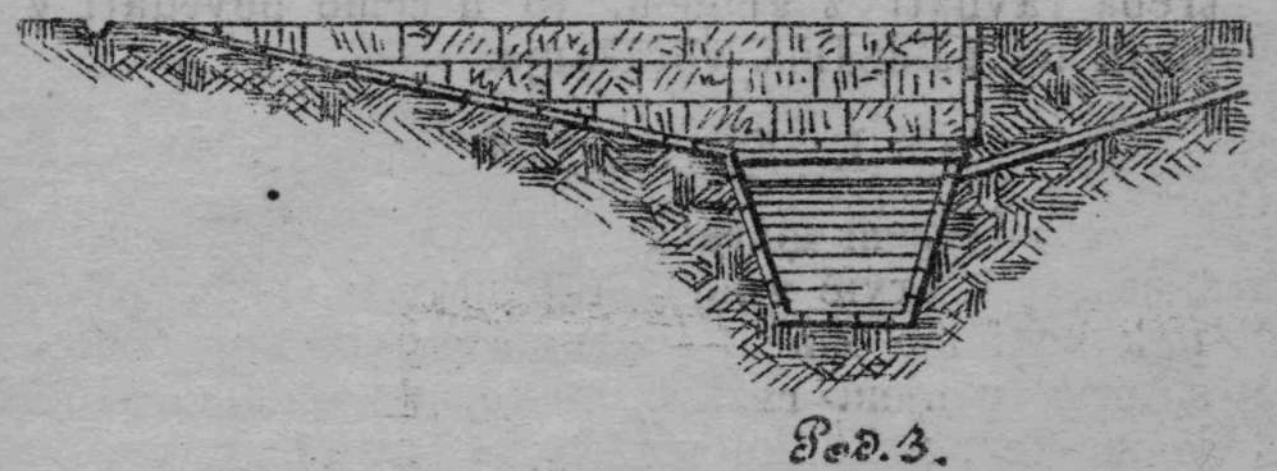
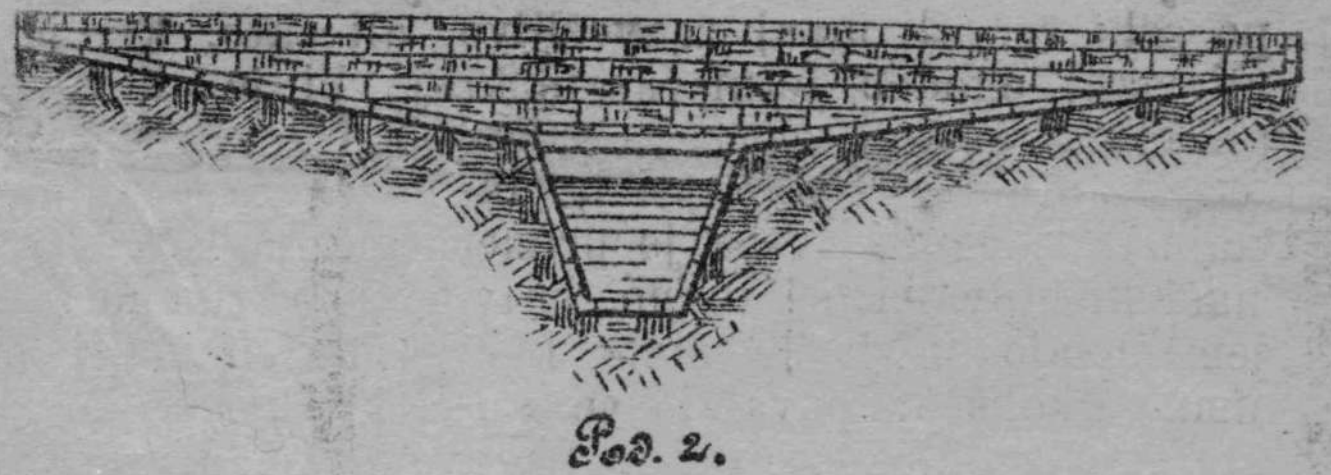
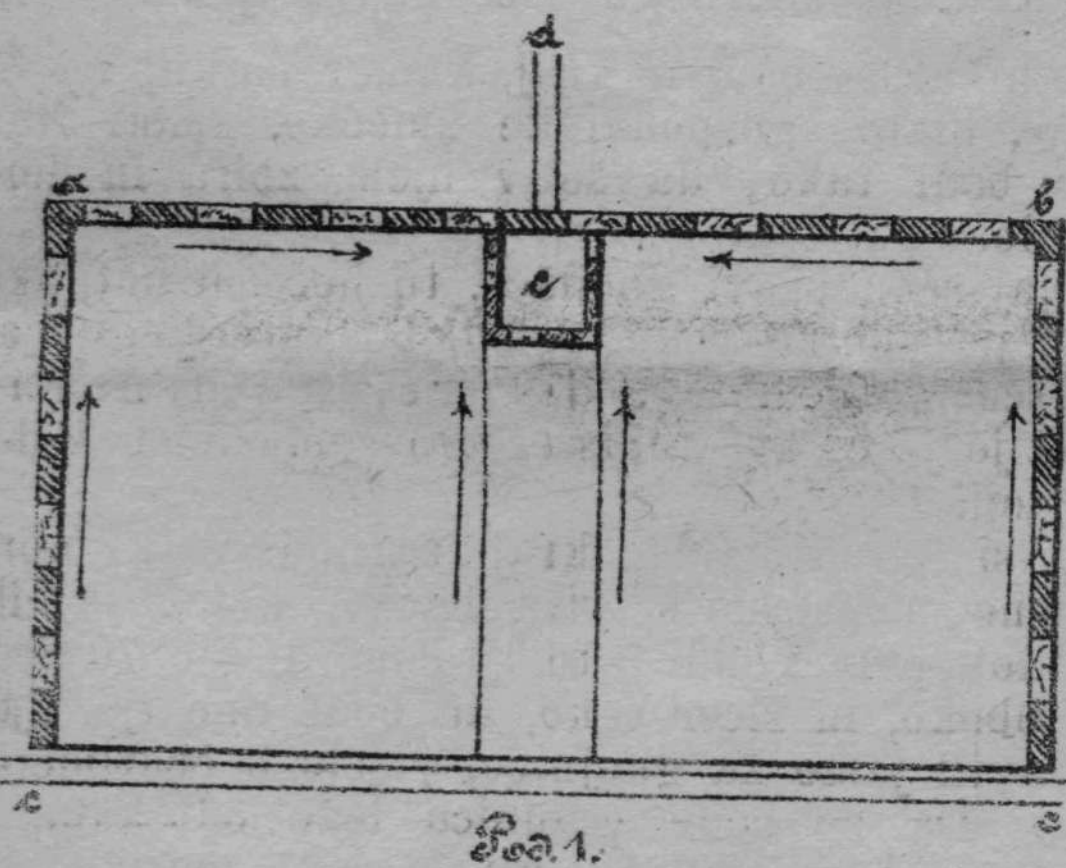
Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 9. septembra 1885.

Obseg: Najpripravnejša in najpriprostejša gnojišča. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Nemci in Čehi. — Mnogovrstn novice. — Trije dobri sveti. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Najpripravnejša in najpriprostejša gnojišča.



Skušnja vseh časov in dežel nas uči, da najrodovitnejša zemlja opeša in oslabi, ako mora vedno roditi, ne prejme pa nič ne.

Od zemlje dan za dnevom čedalje več zahtevamo, in to iz dveh vzrokov: prvič zato, ker je čedalje več ljudi, ki toraj tudi čedalje več potrebujejo živeža, in drugič zato, ker je obdelane zemlje čedalje manj, kajti čedalje več se je potrebuje in jemlje za stavbe, ceste, železnice in druga pota.

Da gnoj zemlji povračuje snovi, katera žita in drugi sadeži izpivajo iz nje, to je vsakemu znano, zato vidimo, da vsi kmetovalci gnojijo svojo zemljo. Tudi to je znano, da gnoj pospešuje rast in da se živina, katera dobiva obilo in dotične krme, krepi in debeli; nasproti pa medli in hujša ona, ki dobiva malo in to netečne krme.

Naši kmetovalci, če jih izvzamemo nekoliko, ki si morejo kupiti umeten ali mineraličen gnoj, morajo gnojiti s tekočimi in trdimi živalskimi in človeškimi izmečki.

Navadni ali gnoj iz hlevov so trdi ali tekoči živalski izmečki z nastilom vred. Njegova moč je jako različna in to po krmi, soli in nastilu, kakor tudi po načinu, po katerem se ravná z njim. Gnoj, kateremu se ne pridene nič nastila, je najboljše precej rabiti; gnoj zmešan z nastilom mora pa manj ali dalj časa (6 tednov do 3 mesece) ležati, da malo zavre (segnije), da se nastilo (slama, listje, zrezki razmoči in porujavi, da je videti masten in da se različne tvarine nekoliko zenačijo, kajti le tak gnoj se v zemlji naglo spremeni v one razvezljive in gazove snovi, ki so rastlinam živež. Da se te premembe zgodé, treba je manj ali več časa ali zato, ker je nastilo uže samo po sebi več ali manj razvezljivo, ali zato, ker je več ali manj ugoden letni čas in kraj, ki je ali v dolini ali visoki gori.

Da se gnoj tako vdela in da se ga pogubi kar najmanj mogoče, treba je primerne gnojišča; ker pa naši kmetovalci še vedno prav malo razumno z gnojem delajo in je le malo kje po deželi najti kako umno gnojišče, povabilo je sl. c. kr. kmetijsko ministerstvo z odlokom iz dne 18. avgusta t. l., št. 8749, c. kr. kmetijsko družbo v Ljubljani, da ona objavi v svojih uradnih listih načrt in članek o pravilnem gnojišču, na podlagi česar dalo bode imenovano ministerstvo premije tistim gospodarjem, ki bodo svoje gnojišče po teh predpisih uravnali.

Kako se primerna gnojišča napravljajo in kako je treba ravnati z gnojem, to hočemo povedati v odgovorih na naslednja vprašanja.

I. Kje naj bode gnojišče?

Pred vsem mora gnojni kup na dvorišču imeti dve lastnosti: prvič gnojni kup naj ne skrni dvora, ampak bodi mu kinč, — drugič gnojni kup bodi tak, da se gnoj v njem razkroji tako, da dobimo podelan, to je masten, nekoliko vlažen in kratek gnoj.

Gnojišče bodi blizo in na senčni strani hleva; lahko naj se do njega in od njega z vozom hodi; ono ne sme biti pod kapom, pa tudi na takem kraju ne, da bi se kakošna druga voda stekala va-nje.

Gnojišče mora na senčni strani biti zato, da solnce ne prepeka in ne suši na vrhu ležečega gnoja, kajti tak gnoj ne segnije in ne preprhne, nasproti se pa spodnji gnoj tako razgreje, da ga mnogo zgori.

Kapnica in vsaka voda, ki od drugod priteka, mora se pa od gnojišča odvracati zato, da gnoja ne spere, in da se po nepotrebem ne naredi preveč gnojnice, ki lahko, ako delj časa dežuje, odteče in seboj odnese mnogo tekočega gnojila. To pa je velika škoda,

ker je to, kar po tej poti gre v zgubo, večidel veliko več vredno kakor to, kar ostane.

II. Koliko bodi gnojišče, kakošno njegovo dno, kakosne stene njegove?

Velikost ali obseg gnojišča naj se vselej ravná po številu živine, ki jo redi kmetovalec. Na vsak način bodi gnojišče toliko, da visokost gnojnega kupa v njem nikdar ne preseže poldrugi meter.

Natanka površina gnojišča se izračuni tako-le: Da se gnoj spravi na gnojni kup, 1½ meter visok, treba je 4 štirjaške metre za gnoj enega konja, vola ali krave in 0 34 štirjaške metre za gnoj ene ovce. Te številke pomnoži s številko konj, govedi in ovac, ki jih rediš, pa te pomnožke seštej, in znesek ti kaže štirjaške metre, kolikor jih mora meriti tvoje gnojišče za vsega leta gnoj.

Dno in stene gnojišča naj bodo take, da ne splašajo gnojnice in gnojišča, pa tudi da se voda iz zemlje ne more stekati v gnojišče.

III. Kam se napelje odtekajoča gnojnica.

Tekoče izmečke iz hleva po majhnem vodovodu (kanalu) odpelji v jamo. Kapnico pa nabiraj v jamo, napravljeno na takem kraju, s katerega ž njo lahko, kedar hočeš, v gnojišču poškropiš ves gnoj. To storiš s priprosto narejeno gnojniško pumpo.

IV. Kako je dobro gnojišče napravljeno.

Gnojišče nikar ne bodi le kraj, kamor na kup mečeš vso nesnago, blato, gospodarske zmečke, smeti itd., ampak ono bodi tako, da se v njem zbira in dela močno gnojilo.

Kako naj se napravi gnojišče, to hočemo natanko povedati, in prav tako bodi izgled, po katerem si napravi gnojišče, ako hočeš, da prejmeš denarno pomoč, ki jo je c. kr. ministerstvo poljedelstva dovolilo za gnojišča.

Najprej si izberi ugoden kraj za gnojišče (ki mora imeti površino, primerno številu živine, kakor je bilo uže razloženo), potem ondi izkoplji jamo 40 do 70 centimetrov globoko, in sicer tako, da bode dno tje, kjer misliš napraviti jamo za gnojnico, viselo 3 centimetre na 1 meter. Da se bode gnojnica lože odtekala, v sredi proti gnojnični jami izkoplji še za 15 centimetrov zemlje. Na dno položi tlak iz kamna ali opek, da ti ne bode spuščalo gnojnice. Gnojišče obzidaj z zidom, 60 centimetrov do 1 metra visokim; dobro je, da tik za zidom krog in krog trdno zatlačiš glinice ali ilovice. Na sprednji ali vhodni strani izkoplji jarek (graben), da se va-nj steka in po njem odteka dežnica, snežnica ali kaka druga voda.

Tik strani, kamor dno najbolj visi (ali v sredi ali v katerem kotu, kakor je treba), izkoplje jamo, 2 metra dolgo, 2 metra široko in 2 metra globoko, njeno dno in stene obzidaj ter rabi cementno malto; najtrdnejše, najcenejše in najboljše se pa obzida s petonom (peton obstoji iz cementnega apna in drobno stolčenega kamenja); na ta zid položi lesen oklep, katerega pokrij z deskami.

Kako se naredi najpripravnije gnojišče, hočemo pokazati dva izgleda v podobah.

Prvi izgled.

Podoba 1.

Od plani spredaj pri *c* dno polagoma nazaj proti *a* *b* visi skoro 6 centim. na meter; pri *e* je gnojnična jama, v katero se lahko vdene pumpa; od levega in

desnega kraja dno visi proti jami. V sredi je hodišče, 2 metra široko, katero gnojišče prav za prav deli v dva razdelka; zadej pri *d* je pokrit jarek kanal, zidan z opeko, iz hleva napeljan v gnojniščno jamo, njegovo dno je pomosteno (s tlakom), gnojnična jama obzidana, in gnojišče ob treh stranéh, namreč zadej, na levo in desno obzidano z nizkim zidom iz kamena ali opeke, spredej pa jarek (graben), ki odpeljava dežnico.

Podoba 2.

kaže prerez po dolgosti zadej, in

Podoba 3.

poprečni prerez v sredi.

Drugi izgled.

Podoba 4.

Ako se ti gnojišče, napravljeno po prvem izgledu, ne zdi ugodno, lahko si izbereš drugi izgled in gnojišče narediš po podobi 4.

Ona pred oči stavi črtež v štirjaku (kvadratu). Zemlja se izkoplje tako, da dno od vseh štirih strani proti sredi visi 6 centimetrov na meter; v sredi pa je štirjaška ali okrogla gnojnična jama z gnojnično pumpo, okoli 1 štirjaški meter velika; od ene strani je pokrit jarek (kanal) *c* iz hleva napeljan v gnojnično jamo. Krog gnojišča (*a*, *b*) je jarek (graben), da odpeljuje dežnico. Dno je pomosteno s tlakom, gnojnična jama zidana.

Podoba 5.

kaže poprečni prerez tega gnojišča.

Gnoj se najprej navozi na prvi, potem na drugi in potem na tretji razdelek. Med tem, ko se gnoj vozi na četrti razdelek, rabi se oni, ki je na prvem razdelku in tako en oddelek vedno prazen ostane.

V obojem izglednem gnojišču v gnojnični jami stoji lahko prenosljiva pumpa, s katero se gnojnica kviško goni, da se ž njo ali poliva gnojni kup (to se dá storiti tudi z napeljanimi žlebovi) ali da se, kar je je odveč, izvleče v gnojnične sode, v katerih se koj izvozi.

Gnoj ki se v nizkih tružicah izvozi iz hleva, mora se lega na lego 2 metra visoko skrbno razgrneti in dobro potlačiti. Med lege 30 centimetrov visoke naj se natrese zemlje za dlan na debelo, ker se ne le ž njo zvežejo hlapljive snovi, ampak se tudi nerazvezljivi delci zemlje razvežejo in postanejo mineraličen gnoj.

Kjer je mavec (gipš) po ceni dobiti, kakor na pr. na Gorenjskem, ondi je velike koristi, če se gnoj nekoliko potrese ž njim, ker veže (pridrži) amonijak, jako važen živež rastlinam, čegar hlapenje se razodeva po skelečem svojem duhu (smradu). Neprecenljive koristi je mavec tudi, če se potresa v smrdljivih hlevih.

Ce hočeš, da ti iz gnojnične jame ne uide prav nič tečnega gnojila, treba je, da od časa do časa va-njo vržeš nekoliko ali v prah stolčenega mavca ali stanjšane žepene kisline ali železnega (zelenega) vitrijola.

Sklep.

Naj odgovorimo še na to-le vprašanje: „Ali naj se konjski in goveji gnoj vkupaj mečeta na gnojišče, ali vsak na poseben kup?“

Predno damo odgovor na to vprašanje, naj nekoliko povemo o lastnostih živalskega gnoja.

Konjski gnoj se izmed vseh najrajši razveže, daje največ gorkote, ter ima v sebi mnogo amonijaka, zato

je dober zlasti za mrzlo in trdo zemljo; žitnim plemenom, zlasti v rahli zemlji in celó sam pa je škodljiv.

Goveji gnoj se le počasi razvezuje, daje malo amonijaka in gorkote, ima izmed vseh gnojev največ vlage (mokrote) v sebi ter je po vseh skušnjah rastlinam in trtam najkoristnejši.

— Svinjski gnoj razvezuje se le jako počasi ter ne daje niti mnogo gorkote niti ima mnogo amonijaka v sebi.

Ovčji in kozji gnoj ima izmed vseh gnojev v sebi največ amonijaka, zato je najbolje, da se ž njim gnoji takim rastlinam, ki za uspešno rast potrebujejo mnogo gnjlca, na pr. korenstvo, okopavine sploh in oljnate rastline.

V oziru rabe gnoja je pred vsem gledati na to, kakošna je zemlja, ki se ima gnojiti.

Kmetovalec, ki ima v svojih njivah in senožetih različno zemljo, lahko in težko, mora na vsak način konjski gnoj ločiti od govejega ter na njive s težko, trdo, mrzlo zemljo izvoziti več vročega konjskega gnoja, govejega pa na lahko, rahlo in peščeno zemljo. Kmetovalcu pa, ki ima na svojem polji enako zemljo, toraj ali samo težko ali samo lahko, ne ostane nič družega, kakor da ves gnoj zmeša. Toda on mora, ako hoče, da zboljša svojo zemljo — in to morda hoče vsak kmetovalec — z gnojem ravnati tako, da se tudi prilježe zemlji.

On, ki ima na pr. samo težak svet, mora si pre-skrbeti bolj rahlega slamnatega gnoja, toraj ne sme skopovati z nastilom, ter ne pustiti, da bi mu gnoj na gnojišču ležal dotlé, da se mu popolnoma zmasti. Kdor pa mora samo z rahlo zemljo ukvarjati se, ta najboljšo stori, ako pusti, da se mu gnoj prav zmasti.

Gnoj na njive vozi ravno pred oranjem. Cele tedne ali celó čez zimo in še celó v majhnih kupččkih gnoj pustiti ležati na njivi je velika napaka. Če so gospodarske razmere take, da mora gnoj prej izvožen biti na njivo, izvozi ga na velik kup, katerega pa potem na debelo pokrij z zemljo.

Gnoj 5 do 8 centimetrov globoko podoravaj ter skrbi, da ti ves pride v zemljo. Gnoj, ki povsod gleda iz zemlje, ali sem ter tje leži na rahli prsti, pričá je slabega gospodarstva in zanikernega kmetovalca.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

9.

V mošeji kahirski.

Po nekaterih muhamedanskih deželah ne smé noben nemuhamedanec stopiti v pogravitniše mošeje, in gorjé njemu, ki bi se predrznil; celó smrtna kazen je zadela svoje dni takega predrznika. O Egiptu to ne veljá dan danes več. V Kahiri more tujec brez strahu, sitnosti in over iti v slehrno mošejo, kajti Mehemed-Ali bil bi svoje dni zeló ostro kaznoval slehrnega moslema, ki bi se bil predrznil Franku, to je. Evropcu, braniti vstop, ali ga, kakor si bodi, žaliti. S tem je ovrta sicer zunanji fanatizem, ali notranji gnjev še vedno tli v starih moslemih. Pravoverni moslemi pisano pogledujejo franka, če tudi po orientalsko opravljenega, kedar stopi v mošejo, in si jo ogleduje. Dosti potov se primeri, da ta ali oni starček zvije svojo plahto, in gré ven s tako nejevoljo, da se mu oči kar svetijo.

Mi pa se ne bojimo srditih moslemov. Petek je, danes imajo Muhamedanci službo božjo, toraj stopimo v mošejo. Tihota kraljuje v svetišču, poldne je in ura